

Mondják, Kazimir visszatért a Tinók fennsíkjára. Többnyire malacok heréin, áfonyán, vízen él. Látták belehasalni a Könnyek forrásába, és inni a kövekről, holott Kazimir nem méltó arra, egyáltalán nem lenne szabad neki inni a kövekről. Ami elfogadhatatlan: ahogy a mokányok szokták, kifordított kézzel töröli a száját, és szembenéz az emberekkel. Aki Sztálin akart lenni, az ne nézzen szembe az emberekkel.

38 Lokodi Imre

MOKÁNY

Mondják:

- Beállít az asszonyokhoz.
- Kifed.

Elsősorban a mokány szénégetők és métervágók kezdték híresztelni, hogy Kazimir itt van a régi csapásokon. Ha pedig így van, akkor a hajdani félelem az esti vagy hajnali ködökkel fellopózik a tanyákra, megkeresi a rönkházak közötti réseket, beoson a lakásokba. Kéretlenül beállít a Ferdinánd királyhoz címzett panzióba, szépen elvegyül. Nem is elvegyül, hanem ott lóg a vendéglő valamelyik kitömött madarának csőrében, mert a félelem lógni szokott a levegőben, mint akasztott ember a Gurulya-hágó átláthatatlan sűrűjében.

Mondják:

- Somonyika is ott lógott, amíg leszakadt.
- Mert kötélszakadásig, nyakoldódásig kopogtatták koponyáját az ég madarai.

Leginkább a kitömött sikekfajd szemében látszik a riadtság; lehet, egyszerűen úgy maradt a madár tekintete, de Bartolomeu atya nem zárná ki, hogy hamis gyöngyöt ültettek be a hajdani madártömők. A Ferdinánd fogadó egyetlen mormotája viszont egészen természetesen viselkedik, érthető hát szemében a valódi rettegés, mert a hajdani nagy vadászatok idején a mokányok hátizsákszám hordták le a völgybe a sziklásokban kivégzett mormotákat, jó pénzt adtak érte a Borsabánya felől közelítő prémések. Vitték utolsó darabig. A kitömött mormota régi, valakiktől szétvert, katonai terepszínű sátorvászonnal letakart zongorán porosodik tátott szájjal, csorbán, úgy nézem, az idő régóta rászítál valamit. Amikor Teuca néni kiveri belőle a port, a mormota tincsével hullatja a szőrét. Teuca néni kidülledő szemmel, tüdejében tele levegővel

fújja, köpködi magáról az állatka selyem puha szőrszálaikat. Áfrim bácsi pedig kineveti nagy szájjal, s mond valami prémmel kapcsolatos baromságot: gyérül a mormota, mint a fehérnép valaga.

Áfrim bácsival iszunk egy Unikumot, mindig Áfrim bácsival iszunk Uni- 39
kumot itt fenn a Ferdinándban. Nem is értem, miért mind ferdinán-
dozunk, amikor a panzióknak szép története van. Lehetne a panzió neve
például Szép Ilmus. Régi a történet, de még most is beszélnek, hogy Szép Ilmus
itt a panzióban hozta világra a kölykeit. Hogy mormotakölyköket hozott az
alomba, mert úgy tudta a havas népe, hogy egy egész hegyivadász-
dandár rájárt a szép leányra.

Megállapítottuk Áfrim bácsival, hogy a félelem csakis az irtásokon jöhet
fel a mokányok tanyáira, szélesen megkerülve a métervágókat és szé-
négetőket, mert kézügyükben van szakállas horog, rönkölő csákány,
hosszú nyelű balta, arról nem beszélve, hogy feszt motorfűrész-
durrogatnak, fél kézzel hasítják ketté gerincük mentén a nyüzött bivalyo-
kat, nyersen falják fel a velőt. Féltő, ha nem vigyáznak, egyszer majd
lenyesik az eget is. Elképesztő kezük van. Bízunk abban, hogy az eget
nem nyesik le, mert Bartolomeu atya az anatóliai Szent Bazil kápolnában
értünk imádkozik. Azt is imádkozza, amit a kánon szerint nem kellene,
amiről a mitropolita valahogy nem vesz tudomást: szentéletű Teofán
szerzetes litániáját nem akarja bevonnai az imádságos rendekbe, pedig
itt van köztünk Teofán emléke, példája, lelkisége, vagy hogy mondjam.

Mindenesetre tegnap is látták Kazimirt besurranni Theodora nénihez.

Mondják:

- Belenéz a lábosokba.
- Úgy harapja ki megint a malacok golyóit.

Áfrim bácsi gyanítja, most nem lábost kifödögetni ment, mert úgy emlékszik,
Kazimir adósa maradt Theodora néninek legalább egy malacherélés-
sel. Jó keze volt, akárcsak a hajdani Gaál Andornak, a hegyvonulatokon túlról ide-
vetődött magyar lódoztornak, aki nem csak a csikóellésnél bajba került kan-
cákon segített, hanem malacokat herélt, borjakat húzott el, birkát nyüzött,
mérgezett szemet szedett majorság begyéből, majd megtisztítva szerre mind,
visszavarrta közönséges cérnával.

Ami igaz, igaz, Kazimírnak aranykeze volt, ami a mokányokra egyáltalán nem
jellemző. Nem jellemző, mert a mokányok nem bibelődnek, csakis erős fogást

kívánó munkára vállalkoznak. Elsősorban szénégetés és méterfavágás jön szóba, aztán a kőhasogatás, hegyvidéki szénacsinalás, ami azért sokkal keményebb munka itt fenn a Tinók fennsíkján, mint a lágyabbra szelődített, az égtől levattázott völgyekben.

40

Bartolomeu atya mostanában sejtelmesen, vagy egyenesen vészjós-lóan kezdte hangoztatni, testvéreim, nézzetek más munka után, mert az Isten valamiért ki óhajtja takarni lombokba bújtatott arcotokat. Aki ért a szóból, tudja, miről beszél a pópa meglehetősen márványhangon, hűvösen. Áfrim bácsi szerint arról beszél, hogy itt vannak a fakitermelő holdingok, a Schveinhof-ferek, vagy amit akartok, egyre feljebb nyírnák a hegyek tarkóit. Áfrim bácsi úgy véli, végül semmiféle megélhetés nem marad, legfeljebb külszíni fejté-seknél vagy kaolinbányáknál alkalmazzák a mokányokat. Ezekről is beszélnie kellene Bartolomeu atyának, de csak suttogva mondja Áfrim bácsi, mert ha a szánkon ilyesmit hangosan szólunk ki, felér egy lázítással, aminek általában beláthatatlan következménye van.

Nem értem, miért nem a mokányok építették meg az egyiptomi piramisokat, ha már a Bábel tornyáról valamiért lemaradtak, pedig az atya is megmondta anatóliai Szent Bazil kápolna cintermében barkaszenteléskor, ha úgy adódik, hogy a mokányok fognak hozzá Bábel tornyának megépítéséhez, nem kérdés, hogy ma is mutogatnák a világ valahányadik csodáját. Hogyan is kételked-hetnénk a pópa szavaiban, ha ilyesmiket mond anatóliai Szent Bazil kápolna cintermében. Azt is mondta, amikor elődje, Zeno atya sírkövét avattuk, le-gyünk türelemmel, még egy kicsi, és bizonyítást nyer, hogy a Megváltó erei-ben, ha nem is száz, legalább ötven százalékban mokány vér csörgedezett, amiről a randa és szemét kommunisták miatt eddig méltatlanul keveset be-szélhettünk. Bartolomeu atyának már csak azt kell kiderítenie, hogy a mo-kányok melyik őszövetségi néppel keveredtek.

Mondom, olyan kezük van ezeknek az embereknek, hogy valami félelmetes. Mintha gázolajtól dagadna, kékesen üt az ér. Bivalyszívű, félelmetes erejű emberek. Gyakran jönnek fel a Ferdinándba, általában csoportosan. Azt hin-ném, hogy gazdabálba jönnek, számtalan népbetegség szemléltetése lenne itt a cél, de nem. Ilyenkor nem jut az ember eszébe valamiféle népbetegség, sőt semmilyen népbetegséggel nem foglalkoznak. Leginkább menyegzőre jönnek fel. Elnézem, egyenként nettó másfél mázsát simán megütő asszonyok fészkelődnek lágyultan. Aranynyakláncokkal a nyakukban, kifejezetten vé-kony, sudár férjekkel. Szembetűnő a mokány ember szikársága. Nem tudom, miért van így, nem hiszem a szóbeszédet.

Mondják:

– Azért erősen szálkásan szikár a mokány ember, mert a kőszáli kecske húsát messzi alföldi, bőven adagolt erős paprikával, és ugyancsak jól megszórt őrlött áfonyagyökérrel fogyasztja.

– Hozzá kizárólag rozsdás, enyhén bőfögtető, szűrős forrásvizet iszik. 41

Jól ellennének ezek az asszonyok a multságban, de nincsenek jól el, mert szemből komor és szúrósan szálkás tekintetek nyomják agyon a szabadság legelemibb ösztöneit. Nincs félrenézés, csak félrenéző gondolat sunnyog az asszonyok fejében. A férfiak jeleznek, jó, ha az asszony visszafogja magát és nem kurjongat, vagy ha muszáj kurjongatni, hadd kezdje más.

Ki merné állítani, hogy a lehetetlen állapotra nincs megoldás. Az a megoldás, hogy a férfiak táncra kérik az asszonyokat, a kurjongatásnak vége van, mert elég az a fehérnépnek, ha vállán súlyos, nyomtatórúdszerű férfikarok nyugszanak. Hasadt, bőrkeményedéses ujjbegyek lógnak a semmibe. Fent a kaszálókon ezek a férfiak elevenre hasadt ujjbegyekkel csípnek lágy kenyérbelet, konzervált olajos heringet tunkolnak, előbb kézfejjel szájat törölnek, aztán isznak a patakba hajolva. A panzióban szomorú szemek néznek lefelé, igyekeznek elkapni az asszonyok fényesen világító tekintetét, hogyan is kurjongatni ilyen körülmények között. Nem tudom, mi van, amikor a férfiúi bánatnak nyoma se kéne legyen. Mondjam, hogy suták, esetlenek ezek a férfiak, csak a benzingőz oldja fel őket a havason, a Gurulya-hágón túli nyergekben, ha dől a fa, vagy ha kaszálnak, és fogy a rét.

A múltkor is tömzsi, rengő húsú, mezítlásos asszony járta veszettül és dagadt bokával, talpa jól tapadt a Ferdinánd műmárványán, husáng-vékony, toronymagas férfi nézte az asszony nyitott kebleit, súlyos szintiszta fehérség, amit szénacsinalásig nem fogott meg a nap, ilyesmire gondolhatott a toronymagas férfi, Kazimir. Nem baj, majd megfogja, eközben Teofil zöld füvet táncoltatott a szájában, láttam, amikor a terasz betonrepedéséből szakította ki.

Nem tudjuk, mit higgyünk. Kár, hogy Bartolomeu atya nem beszél a Szent Kristóf alagútnál a hegy gyomrába beszaladó vonatokról, az elsuhanó, leponyvázott vagonokról. Nem mondaná, mit szállítanak. Hírlik, de egyáltalán nem hiszem, és Áfrim bácsi sem tartja valószínűnek, hogy a NATO-szerelvényeket nyel el a masszív Gurulya, és hogy a vonatok rakétavédelmi traverzeket, sőt készen legyártott elfogórakétákat szállítanak, és az a néhány terepszínű vászonruhát viselő, közönséges Kalasnyikovokkal gyakorlatozó

hegyivadász katona mindössze álcázza a szikla barlangrendszerébe telepített stratégiai forgalmat. Ilyenkor a terepszínű hegyivadász katonák elmennek az esztenákra, felszólítják a mokány juhászokat, tereljenek másfelé. Azok

kénytelenek a nyájaikat elhajtani a távoli, tiszta időben is alig sejlő
42 Gutin kétségtelenül kövérebb legelői felé, a Suhárd patak mentén.

A szénégetők és métervágók pedig szabadnapot kapnak, indulnak a völgybe hátizsáknyi, szennytől megkérgesedett inggel, gatyával, a kapcákat felterítik, és száradni hagyják a füstölgő boksákon.

Mondják:

- Jól jön nekik a szabadnap, sípol a tüdejük, mint a deszkát hasító gőzfűrés.
- Mert vastagokat és feketéket köpnek tüdőről.

Áfrim bácsi úgy gondolja, nem jó, ha a mokányokat valamilyen szándékból félretájékoztatják ilyen meg olyan nátós mesékkel. Szerinte erősen kétséges, hogy a Gurulya-szikla barlangrendszere, mint természetes véderő, elegendő lenne megállítani a hágókon, vagy hágók felett majdan átözönlő ellenséges csapatokat. Áfrim bácsi egy fél Unikum mellett, hogy úgy mondjam, nagyon is tudja relativizálni a barlangrendszer stratégiai fontosságát, hozzátéve, ha a Gurulya egyáltalán rejteget ilyen barlangrendszert. Másrészt, meséli, volt már ilyen, a második gépesített ukrán hadosztály úgy jött át a Kárpátok keleti hágóin, mint kés a vajban, hiába üzente meg von Buchner vezérőrnagy Berlinnek, hogy itt aztán szál ruszki sem, Hitler máris küldheti neki különgéppel az altábornagyi kitüntetést. Ami igaz, igaz, Áfrim bácsi sokszor hangoztatja, a másodikkal ellentétben az első nagy háború idején tartósan befészkeltek magukat Erich von Falkenhayn katonái. Azonban eszük ágában sem volt a barlangrendszer viszonylagos biztonságot nyújtó falai között elszállásolni magukat, inkább napnyugta táján kijártak a tanyákra, megsimogatták a már biztosan özvegyen maradt mokány menyecskéket, adtak nekik bécsi csokoládét, hintettek borzos hajakra illatos kölnivizet. Ezt látván az özvegyesre nagy esélyekkel számító fehérnép se kérte magát, úgyhogy erre a kategóriára is rendesen rájárt az osztrák, a porosz vagy mi. Áfrim bácsi szerint nagyon későn takarodtak el, akkor kísérte el őket egy új hatalmi különítmény, amikor meglett a versailles-i béke, és meglett jó néhány szőke, feltűnően szeplős fiúgyermek.

Mondják:

- Kazimir egy ilyen szeplős fiúgyermeknek született.
- Kutyaalomba való a szerencsétlen.

Még azt is mondták a csecsemőlátogatásból távozó asszonyok, le se kellett köpni, mert senki sem akar megigézni egy ilyen rút patkányfiút.

Hozsudov tábornok gépesített ukrán hadosztályáról Bartolomeu atya megint csak nem beszél, pedig elsősorban neki kellene beszélnie, mert szent életű Teofán szerzetes története szorososan kapcsolódik a Vörös Hadsereg átvonulásához. Ha rá gondolok, mármint a szerzetesre, mindjárt a nyelvemre jön a litánia: Könnyörögj érettünk, szentéletű Teofán szerzetes, aki 43 könnyeiddel patakot árasztottál a Gurulya-hágó keresztjénél. A szerzetes csakugyan patakot árasztott könnyeivel, a Könnyek patakát, amikor látta Pléhkrisztust szitává löni méregerős bukovinai pálinkától holtrészeg szovjet katonáktól. Azóta búcsújáró hely lett, jönnek közléről és messziről. Nemhogy a görögkatolikusok és ortodoxok nem sajnálják a fáradságot, hanem Nyugat felől elzarándokolnak szép számban Róma-hívők és protestánsok, labilis idegzetű neoprotestánsok és uniterek. Ilyenkor a pópák a patak vizében gazdagon mártott bazsalikomcsokorral Kelet felé spriccelnek, úgyhogy a zarándokok vizéből az otthon maradó testvérek is kapnak jellepesen.

A szent vizet pedig addig hordják Szent Bazil felszentelt vértanú napján, amíg nem jelent meg a tiltásról írott hatalmi rendelkezés a fakápolna ajtaján, pedig volt, aki szeme érintésével látását nyerte vissza, állítólag annál is jobban hatott a meddő asszonyokra, akik még szent életű Teofán élteiben kiszurrantak a kereszthez. Minden tiltás ellenére kiszurrantak a csodához. Általában Kazimir várakozott ott ilyenkor.

Az ifjú Kazimirra úgy emlékeznek, mint aki sűrűn nyitogatta a völgy vörös olajjal lekent hirdetővitrinjének ajtaját, amikor pártlapot, propagandát ragasztott. Ő nyitogatta, zárta a vitrint gondosan lakattal, tisztogatta pókhálótól, sőt madárijesztőt is készített, pedig egyáltalán nem állt jól, nem beszélve arról, hogy nincs az a közönséges veréb, ami betojna egy ordináre madárijesztőtől. A kóbor ebek már csak olyanok, hogy mindig a vitrin mellett emelik fel a hátsó lábukat, figyelmen kívül hagyva a vitrinből kinéző Josif Visszarionovicst. Ilyenkor Kazimir elszégyellte magát, vörösén, leforrázva nézte az eget, talán káromkodott, majd első indulatában felkapott egy követ, ilyenkor a szégyentelen eb vinnyogva tűnt el a kerítések alatt. Mindenesetre a pókok is megtették a magukét, keresztül-kasul szótték a zárt teret, olyannyira sűrűn, hogy a Népek Atyja talán már ki sem látott a vitrinből, noha azért volt oda téve, hogy kilásson. A sok pókháló láttán fellépett kollektív szégyenérzet arra készítette a mokány embereket, hogy arra járva elfordítsák a fejüket. A legordinárébb mégiscsak a légy, ami olyan sűrűn pötytyözte tele nyáridőn a vitrin üvegét, hogy a hivatalos közeg megkérdezte Kazimirt, az Elvtársnak olyan szeplősnek kell lennie? Ment Kazimir megint csak leforrázva, nagyot köpött a vitrin ablakára, aztán

a könyökével tisztította meg az üveget, ám híre kelt a mokányok között, hogy Kazimir szembeköpte Sztálin elvtársat.

Mondták:

- 44 – Né, milyen düledt lett Sztálin Jóska szeme!
– Azért, mert az elvtárs bázedovos.

Sztálin szembeköpése akkor történt, amikor Ozog, a vándorfényképész sűrűn járta a tanyákat, és szerre minden házhoz beköszönt. Mondta Kazimir a meszternek, neki kellene egy fénykép. Kazimir ajánlatán kapva kapott a fényképész, úgy nézett szét, mint aki máris keresi a legmegfelelőbb háttérrel. Elhozhattam volna Afrikát magammal, ha így tudom, mondta Ozog. A Niagarával tilos a fényképeződés, fogta halkabba, bár mindenki legszívesebben amerikai háttérbe látná magát bele. Ozog a nagy kopott, vászonra festett egzotikus hátterekre gondolt, amit többletdíjas kérésre házhoz szállított a vállán, és nagy rutinnal hátterezett. Áfrim bácsi úgy tudta, a festett tájkép egyáltalán nem Afrikáról készült, nem is a Niagara vízeséséről, hanem egyszerűen szarvasos, pálmafás, patakos népi giccs, amit Ozog garasokért vásárolt meg egy tönkrement síkvidéki népszínháztól.

A felvételen Kazimir maga elé bámult, talán vörösebb volt, mint amilyen lenni szokott, csak a fekete-fehér fényképen az ilyesmi egyáltalán nem látszik. Elvitte, beragasztotta a képet a hirdetővitrinbe, szépen Sztálin elvtárs mellé. Ekkor híresztelték el, hogy né, Kazimir Viszarionovics akar lenni.

Mondják:

- Kazimir a fényképen azon töpreng, ki adta fel, hogy szembeköpte Sztálint.
– Szembeköpte, de csak a légszartól akarta megtisztítani.

Másnap hajnalban fekete autóval jöttek Kazimirért. Bőrcsizmát húzok, mondta Kazimir, amikor meglepődve látta, hogy kicsattan az ajtó, és nem mormoták matattak a ház előtt. Az jó, ha van bőrcsizmád, húzd fel okvetlen, mondta Kornél alhadnagy. Kazimirt megkötözve vitték bele a sűrű reggeli ködbe, mert olyan sűrű a köd erre tájt, hogy bele kell vinni azt, aki nem akar.

A fénykép még jó darabig ott maradt a táblán, ettől kezdve nem nézte meg senki.

Kazimir akkor ájult el, amikor Kornél alhadnagy harmadszorra ütött. Azt mondta a tiszt, Kazimir, lelkem, Sztálin elvtársat nem köpjük szembe. Értetted? Kazimir nem értette, inkább eldőlt a székkal, elájult, vödör vizért küldtek egy mokányt.

45

Holnap a saját bőrcsizmáddal rúgom le a vesédet, mondta Kornél.

Nem rágós a malac golyója, inkább mondta, mint kérdezte Theodora néni. Kevés a hagyma benne, felelte Kazimir. Úgy tunkolta az égett zsírt, mint ahogy a mokány férfiak a konzervált olajos heringet szokták a kaszálón. A malac heréje tepsiben percegett, karikákba vágva. Ha nem tudnánk, hogy herélt Kazimir, azt gondolnánk, havasi keserűgomba volt terítve túró nélkül, úgy sebtében összevágva. Theodora néni elnézte, hogy Kazimir most is úgy falja a malac golyóit, mint régebben falta. Azt is megállapította, úgy herél az agglegény, ahogy régebben herélni szokott. Fogja a malacot, megmetszi ahol kell, vagyis ad két ügyes kis nyisszen-tést, emeli is a szájához az egész visító malacot, ügyesen kiharapja a heréit. Köp egyet jobbra, köp egyet balra, a sebeket meglocsolja kis szesszel, ereszti is, menjen. A szeme ilyenkor vérmeseket villan, ősi ösztönből talán. Olyan eres a Kazimir szeme, mint a malac heréje, de a malac golyóit rózsaszínűre mossa Theodora néni. Azt mondja, megmosva akár nyersen is falható, természetesen bőséges pergelt hagymával.

Új Forrás 2023/8 – Lokodi Imre: Mokány

Még van egy adósságom, mondta Kazimir.

Tudd le minél hamarabb, bízta Theodora néni, a mokányoknál így szokás.

Vagy csak pár évtizedet késtem, szólt vissza Kazimir.

Theodora néni nem tudta, mit beszél az agglegény. Az pedig indult. Éppen jókor, mert a köd felszállt, anatóliai Szent Bazil kápolnájának bádofedékes tornya kék-lila átmenetben játszott, pedig még messzi a fagy, tán az Urálon is túl még. A völgy felé lejtett, meglehetősen merészen.

A mokányok rönkházaitól teljesen elütő kockaházban okádott Kornél nyugalmazott rendőrtiszt. Egy kopott tábori ágyon ült, bádoglavor fölé hajolva hányt.

Vért köpök, mondta Kazimirnak. A tüdőrákom, kopogtatta szikár mellét Kornél.

Megfojtalak, mondta Kazimir.

46

Mert lerúgtam a vesédet a saját csizmáddal, kérdezte Kornél elfúló hangon.

Azért, mert lerúgtad, felelte Kazimir.

Kornél a párnája alá nyúlt volna, ha idejében nem ragadja meg Kazimir. Revolver lapult a párna alatt, ki tudja, mióta.

Tudtad, Kornél, ott kel ütni, ahol fáj, mert te is a mokány nép szar fia vagy, mondta Kazimir, és erősen szorított. Acélszíjas marka kékes vonulatokat domborított a másik halántékán.

Keletre tartsd a pofád, úgy dögölj meg, sziszegte Kazimir a fuldokló rendőrtiszt fülébe.

A rendőrtiszt feladta, az ágyon elterülve, hátradobott kezekkel találtak rá másnap reggel a szomszédok. Üveges szemekkel nézte a mennyezetet, hiába erőltették, nem tudták lecsukni. Olyan düledt, mondták, mint a Sztálin Jóskái.

Bartolomeu atya mondta a sír szájánál, az Úr megbocsát azoknak, akik feltartott kézzel, a végakaratra megadva magukat távoznak az örökkévalóságba.

Kazimir járt ösvényén ekkor kapaszkodott fel a köd. A Ferdinándban hallottuk, hogy a sírásók jó szuflával supákolják lapátjukkal a mokányok temetőjétől távolabbi sírhantot. Ott, ahol csak kutyát, kétféjű borjút, akasztott embert vagy Jehova tanúját szabad eltemetni.